

CINC ANYS DE L'INSTITUT RAMON LLULL
Del desencís al desastre
Isidor Cònsul

L'any 2001, el darrer govern de l'era Pujol va crear l'Institut Ramon Llull per a la promoció internacional de la llengua i la literatura catalanes, i n'encomanà la direcció a Joan Maria Pujals. Atès que l'àrea lingüística catalana s'estén més enllà de les fronteres administratives del Principat de Catalunya, l'Institut Ramon Llull va buscar una complicitat pancatalanista per actuar de manera conjunta amb València, les Balears i Andorra, i va signar, en aquest sentit, un acord històric amb el govern balear. D'altra banda, per assolir els objectius fundacionals de projecció exterior de la literatura catalana, J.M. Pujals va triar un perfil, en la persona d'Àlex Susanna, que sumava una experiència d'editor, d'escriptor en actiu i expert en el muntatge d'encontres internacionals com el del Festival de Poesia de Barcelona. Àlex Susanna va posar a treballar l'agenda al costat d'altres habilitats i capacitats estratègiques, i va aconseguir, en no gaires mesos, que la literatura catalana fos la convidada d'honor a la Fira del Llibre de Guadalajara, a Mèxic, la més important d'Amèrica Llatina, l'any 2004. Al mateix temps, va intensificar els contactes amb la Fira del Llibre de Frankfurt, la més important del món, ajudant a posar les bases del repte que ens espera d'aquí a un any, l'octubre del 2007, quan la cultura catalana serà la convidada a Frankfurt, una oportunitat d'or per a la projecció internacional de les lletres catalanes.

EL TRENCAMENT DEL LLULL

Sense negar que, en el doble objectiu de Guadalajara i de Frankfurt, també hi havia una feina prèvia de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana i del Gremi d'Editors de Catalunya, no es pot dubtar de l'eficàcia d'Àlex Susanna durant els mesos que el van deixar treballar. Però el món roda i canvia, i com a Moisès li fou negat entrar en la terra promesa. Els resultats de les eleccions del 16 de novembre de 2003 van permetre el relleu polític després de vint-i-tres anys d'imperi convergent i l'aritmètica electoral, a través del Pacte del Tinell, va facilitar la formació d'un govern tripartit (PSC, ERC i IC), que es va presentar en públic falcat per la doble corona dels adjectius nacionalista i d'esquerres. Aquest primer experiment tripartit, que només ha durat dos anys i escaig, ha estat una cursa d'errors i despropòsits per a la cultura catalana. Com en aquella pel·lícula americana que protagonitzava Robert Mitchum, amb ella va arribar l'escàndol, i ella era Caterina Mieres, la nova consellera de cultura que va saber desmuntar, en poc temps de desgovern, la mica de feina sòlida que encara quedava de l'època Max Canher, l'únic conseller, en els darrers vint-i-cinc anys, que havia actuat amb sentit de país. Des

d'aquesta perspectiva, els primers sis mesos de Caterina Mieres van ser un no parar d'estirabots, desencerts, nomenaments dubtosos, dimissions internes, contradiccions de tota mena i aturada administrativa que van neguitejar la societat literària catalana fins al punt de promoure's, el mes de maig del 2004, un manifest contundent, - *Prou!!!* -, signat per més de tres-cents escriptors, a través del qual es feia arribar al Parlament de Catalunya la inquietud del sector respecte del nou rumb a la Conselleria de Cultura.

L'error més greu i la més sorollosa de les trencadisses fou la crisi de l'Institut Ramon Llull i de la possibilitat de continuar donant forma a un treball conjunt que vetllés pels interessos de tots els escriptors catalans, és a dir, dels que viuen i escriuen des del País Valencià, les Balears i el Principat de Catalunya. Malgrat el seu origen illenc, la consellera Mieres no va mostrar cap interès a continuar en aquesta voluntat de coordinació conjunta i mitjançant una actuació tan insòlita com irresponsable va triar que el sectarisme partidista passés per davant dels interessos comuns. Per aquesta raó, des de finals del 2004, l'Institut Ramon Llull és un cos amb dos caps: un a Catalunya, on Xavier Folch substituï Joan Maria Pujals, i un altre a les Balears, on Gabriel Janer Manila assumí la direcció d'un refundat Institut d'Estudis Baleàrics perquè esdevingués la rèplica illenca del Ramon Llull. I per més que els nous responsables bescanviessin declaracions d'amor i bones intencions col·laboradores, el trencament era un fet i el desastre una evidència.

DE GUADALAJARA 2004 A FRANKFURT 2007

Però no es podia badar perquè s'acostava la cita de Guadalajara, el mes de novembre d'aquell mateix 2004. La cultura catalana hi desplaçà una quarantena d'escriptors, nombrosos editors i un *totum revolutum* de professionals del teatre i el cinema, artistes plàstics i de la cançó, ben acomboiats d'una excessiva representació de la classe política. No fora just negar la importància d'aquesta cita de Guadalajara: la ciutat mexicana va servir d'aparador cultural a les lletres catalanes, s'hi van fer més forts els lligams entre Mèxic i Catalunya, i es va tenir prou sentit comú per homenatjar els escriptors que s'hi van haver d'exiliar en la immediata postguerra (Agustí Bartra, Pere Calders, *Tísner*, Joan Sales, Ferran de Pol, Vicenç Riera Llorca i Josep Carner, entre altres). Tot i això, de l'experiència de Guadalajara se'n van fer, pel cap baix, tres lectures diferents: 1) una l'oficial i cofoista, esbombada pels funcionaris culturals en el sentit que la cosa ja no podia anar millor; 2) la dels escriptors que en van tornar escaldats, potser per raons menors, després de no haver-hi trobat els seus llibres o de comprovar que la colla d'actes programats patien la mateixa descoordinació exemplar que Caterina Mieres havia

imposat a la seu de la conselleria, i 3) la que van escampar els mitjans de comunicació emfasitzant els noms dels Goytisolo, Antoni Tàpies, Lluís Llach, Manuel Vázquez Montalbán i Gabriel García Márquez, aquest darrer de bracet del president Maragall, i deixant que es fonguessin en el no res els escriptors en llengua catalana.

Ni fet exprés es podia servir millor el full de ruta dels gestors culturals d'estirp socialista, sobretot en la consigna de situar al mateix nivell la llengua d'escriptura i les dades del cadastre, aquesta consideració que escampa *urbi et orbe* que, d'escriptor català, ho és tant qui escriu en la llengua d'Ausiàs March com qui ho fa amb la de Cervantes i, amb independència de la tria lingüística, n'hi ha prou i de sobres vivint i treballant a Catalunya. És una especulació que trenca el paradigma universal que defineix una cultura literària (a tot arreu del món una literatura és una llengua), obre camins de confusió i de desprestigi per a les lletres catalanes, accentua davant del món una imatge subsidiària i potencia un perfil de literatura arcaica, provinciana i protegida en excés, com no s'ha estat de remarcar, en unes galdoses declaracions, un dels nous gestors del mateix Institut Ramon Llull,.

En aquest sentit, l'objectiu per a Frankfurt 2007 hauria de ser doble: aconseguir que la literatura catalana hi anés sola i que el protagonisme que hi han de tenir els autors i els llibres no quedi diluït dins del marasme d'un programa amb massa llast d'arts plàstiques, música, gastronomia, arquitectura i disseny. La literatura catalana ha de tenir el màxim protagonisme a Frankfurt 2007 perquè l'oportunitat és tan extraordinària que potser no n'hi haurà cap altra de semblant en els propers vint o trenta. Perdre el tren de la pròpia afirmació com a literatura, acceptar ser diluïts en un context cultural més ampli implicaria una renúncia que no ens podem permetre. Sobretot perquè ens cal recuperar la dignitat i l'orgull, perquè hauríem de demostrar que ens hem fet grans, perquè tenim una literatura de primera divisió i perquè no cal anar a remolc si podem anar sols. Frankfurt 2007 hauria de ser la gran oportunitat per projectar-nos i aconseguir que els primers espases de la literatura catalana actual tinguin el reconeixement de prestigi que es mereixen al costat dels seus homònims francesos, anglesos, flamencs, italians, castellans o alemanys.

DOS GALLS EN UN MATEIX GALLINER

Si hi ha cap possibilitat d'aconseguir-ho, caldria evitar, en primer lloc, la política cultural de desconcert que ens ha tocat de viure en els darrers dos anys i mig; però tampoc no haurien de valer els meandres erràtics dels més de vint anys de política cultural convergent. La manca d'entesa i de bona química entre Xavier Folch i Caterina Mieras, lluitant tots dos pel control final de l'Institut Ramon Llull, ha fet que es perdessin,

de manera vergonyosa i lamentable, un gavadal de mesos, pràcticament tot l'any 2005, en les feines de preparació de Frankfurt 2007. Encara més trista ha la curiosa solució que els ha dut a plegar tots dos en només un parell de mesos de diferència: a finals de febrer, Xavier Folch deixava la direcció de l'Institut Ramón Llull, un càrrec pel qual, paradoxa de les paradoxes, encara no havia estat nomenat de manera oficial tot i dur un any i mig de ple exercici; i poc abans de Sant Jordi, el president Pascual Maragall destituïa Caterina Mieras per nomenar, en el seu lloc, Ferran Mascarell, un nom de prestigi i eficàcia compulsada en la gestió cultural.

Amb Ferran Mascarell ha arribat els darrers cops de cintura, redreçament dels treballs que tenen com a objectiu Frankfurt 2007 i nous nomenaments, és clar. En el present de redacció d'aquest paper, fa poques setmanes que l'agent literari Anna Soler-Pont ha estat nomenada comissaria per a Frankfurt 2007, amb l'oficina, però, al Palau Marc, seu de la conselleria de cultura, i no pas a les dependències de l'Institut Ramon Llull. També ha transcendit que la gran exposició que s'hi ha d'organitzar ha estat encomanada al CCCB (Centre de Cultura Contemporània de Barcelona).

Qui sap si tot podria anar bé, amb una mica de tranquil·litat, però resulta que ens toca viure un present polític que ja no pot ser més incert ni desastrós per a la bona causa de la cultura. Aquests darrers nomenaments i els nous girs d'estratègia perillèn, o bé són a la corda fluixa, perquè durant el mes de maig d'aquest 2006 s'ha trencat el govern tripartit (a causa del debat i la crisi generada per la posició d'ERC en el referendun de l'Estatut), i s'han anunciat noves eleccions per la propera tardor, coincidint, si fa no fa, amb la sortida al carrer d'aquest número de "Serra d'Or". Només faltará un any pel repte de Frankfurt i ens podem trobar, si tot continua funcionant segons la lògica sectària dels partits polítics, que s'hagi de començar una altra vegada de zero. Tot dependrà de les possibilitats de combinatòria que doni l'aritmètica electoral i, per tant, de qui pugui formar govern. Allò que dèiem, un desastre, es miri com es miri.